

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

Böhler Advocaten
mevrouw mr. B. Vossenbergh
Keizersgracht 560-562
1017 EM AMSTERDAM

CZW

JA

Turfmarkt 147
Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Contactpersoon

mr. drs. J.W. Severijnen

Kenmerk

2013-0000123385

Uw kenmerk

20110889.LZ/BV

Datum 10 juli 2013
Betreft Eerherstel Oorlogsslachtoffers Curaçao

Geachte mevrouw Vossenbergh,

Uw kantoor heeft zich namens de Stichting Eerherstel Oorlogsslachtoffers Curaçao (hierna: de Stichting) eind 2011 gewend tot de minister van Buitenlandse Zaken naar aanleiding van de gebeurtenissen op 20 april 1942 in het kamp Suffisant te Curaçao waarbij 15 Chinese contractarbeiders om het leven kwamen. De minister van Buitenlandse Zaken heeft de behandeling van uw brief aan mij overgedragen.

Namens de Stichting verzoekt u of de Staat bereid is: 1) de Chinese slachtoffers te erkennen als oorlogsslachtoffers, 2) te erkennen wat zich destijds heeft afgespeeld dan wel 3) u mee te delen of de Staat voornemens is een onderzoek naar de toedracht van het voorval in te stellen.

Naar aanleiding van uw brief is onderzoek gedaan naar officiële documentatie over deze kwestie in zowel het Rijksarchief als het Nationaal Archief te Curaçao. Het gaat dan met name om het archief van de zogeheten 'Commissie Onderzoek Rechtsverkeer in Oorlogstijd' (CORVO-archief). Daarnaast is geïnformeerd bij het ministerie van Defensie en heeft een zoekslag plaatsgevonden in de archieven van de Algemeen Militair Commandant die zich in het Rijksarchief bevinden. Noch vanuit het semi-statisch archief van Defensie, noch vanuit het Nederlands Instituut voor Militaire Historie is relevant materiaal naar boven gekomen. Verder is, mede op uw suggestie, bezien of bij het NIOD nog nuttige informatie voor handen was. Dit laatste was niet het geval en evenmin bij het Koninklijk Instituut voor de Tropen of het koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde. De laatste pogingen om nog relevant materiaal, met name inzake de betrokkenheid van de Staten van Curaçao, boven water te krijgen hebben helaas geen concreet resultaat opgeleverd. Ik kom hier later nog op terug.

Al met al heeft het onderzoek naar documentatie meer tijd gekost dan aanvankelijk was voorzien. Er is overigens tussentijds wel contact met uw kantoor geweest over de voortgang. Ik begrijp dat uw cliënte de lange duur betreurt, maar ik vertrouw erop dat van uw kant ook begrip is voor prioritering van werkzaamheden die onder omstandigheden geboden is. U bent daar reeds mondeling door de behandelend ambtenaar over geïnformeerd.

Overleg

Mede op verzoek van uw cliënte vond op 28 mei jl. een overleg plaats tussen u, de heer Makdoembaks, de directeur Koninkrijkssecretaries en de directeur Constitutionele Zaken en Wetgeving van mijn ministerie, bijgestaan door de behandelend ambtenaar. In dat overleg is van de kant van uw cliënte uiteengezet welke doelen de Staatlijn nastreeft. Ook heeft uw cliënte te kennen gegeven ervan overtuigd te zijn dat er nog documenten zouden moeten zijn die licht kunnen werpen op de besluitvorming destijds, de toedracht van het voorval en de nasleep. Ondermeer zouden er medische dossiers van de slachtoffers voor handen moeten zijn. Van beide kanten is geconstateerd dat uit de thans voor handen zijnde informatie, die ook ter grondslag heeft gelegen aan de door u in uw brief aangehaalde publicaties, de juiste toedracht niet te achterhalen valt en dat daarmee ook een eenduidig oordeel over de gang van zaken niet gegeven kan worden.

Datum
10 mei 2013

Naar aanleiding van het overleg heeft u nog een tweetal aanvullende documenten ingebracht. Voorts is er nog om nadere informatie gevraagd bij het Nationaal Archief. Ik kom daar aan het slot van deze brief op terug.

Feiten

Ik licht eraan stil te slaan bij de relevante feiten van deze zaak. In het overzicht van feiten en omstandigheden in uw brief zijn nogal wat feiten geslopen die geen feiten zijn maar waarderingen of indrukken van de schrijvers waarnaar verwezen wordt of die relevantie missen voor de vraag of de door u gebezigde kwalificaties (w.o. opzettelijk gewelddadig) terecht zijn en daarmee is het ook de vraag wat de Staat nu zou moeten erkennen omtrent hetgeen zich 71 jaar geleden precies heeft afgespeeld. Ik wijs op de tijdens het genoemde overleg gedeelde constatering. Wat de Staat betreft zijn voor het gebeuren op 20 april slechts enkele feiten relevant waarbij de Staat zich primair baseert op het ambtsedig proces-verbaal van de hoofdinspecteur van politie, de heer W.J. van der Kroef (dat ook in het onderzoek van de Staten is betrokken) van 29 april 1942 en dat het gebeuren in het kamp beschijft.

De aanloop naar 20 april is u bekend. Er was op Curaçao een arbeidsconflict tussen de Chinese werknemers en de werkgever, de NV Curaçaosche Scheepvaart Maatschappij (CSM). Op de werkgever rustte de verplichting Chinese rederijen aan boord van de schepen te houden (behoudens een aantal hier niet van toepassing zijnde uitzonderingen). Bij aanvang van het arbeidsconflict lieten de autoriteiten het verblijf van de stakende Chinezen aan de vaste wal ooglukkend toe omdat men ervan uitging dat het conflict, mede met hulp van de Chinese autoriteiten, spoedig kon worden opgelost. Toen dat niet het geval bleek te zijn, is op enig moment besloten zij die ook nu sommatie de arbeidsplicht bleven schenden, als onwillige schepelingen in een kamp onder te brengen. Dit werd ook wenselijk geacht met het oog op de openbare orde. Het kamp, waar voorheen officieren van de Britse troepenmacht waren gelegerd geweest, bevond zich op het terrein van de Curaçaosche Petroleum Industrie Maatschappij (CPIM). Bewaking werd verzorgd door bewakingspersoneel van de CPIM. De CPIM zorgde ook voor voedsel, medische verzorging, enz. In het kamp zaten uiteindelijk zo'n 420 Chinezen. Omdat de indruk bestond dat de groep uit werkwilligen en niet-werkwilligen bestond, welke laatste de onderhandelingen blokkeerden, wilde de overheid de

beide groepen scheiden met hulp van de sterke arm¹.

Op de ochtend van 20 april werd tegenover dit aantal Chinezen een contingent van 22 man² naar het kamp gestuurd, teneinde 85 Chinezen, na naamscontrole, naar een nabijgelegen kamp over te brengen. Kort samengevat verhaalt het proces-verbaal het navolgende.

Datum
19 juli 2011

Zowel de gewapende als de ongewapende leden van het contingent gingen het kamp binnen. Een aantal manschappen werd geposteerd op plaatsen waar de Chinezen massaal het kamp konden verlaten. De parakken werden gecontroleerd op achtergebleven Chinezen. Van een gespannen of explosieve situatie blijkt niets uit het proces-verbaal. Alle Chinezen verblijven op het plein. De heer Van der Kroef neemt plaats aan een tafel nabij de ingang van het kamp. Een woordvoerder van de Chinezen wordt uitgeleigd wat de bedoeling is en deze brengt de boodschap over aan de rest van de op het plein verzamelde groep. Hierin wordt ook meegedeeld dat men niet onder dwang naar de schepen wordt gebracht. Wanneer blijkt dat hij ook tot diegenen behoort die naar een ander kamp worden overgebracht en hij niet mist met een agent van politie, schreeuwde hij iets naar de anderen. Daarop kwamen de Chinezen massaal in beweging en drongen de leden van het contingent in het nauw. Er ontstaat een vechtpartij waarbij de Chinezen gebruik maken van (bouw)materiaal dat kennelijk in het kamp voorradig was en in gunstige wapens (messen). Tevens worden wapens van politiebedienden onafgeleid waar men gestoken of geschooten wordt. Uiteindelijk zien de bewapende leden van het contingent kennelijk geen andere mogelijkheid dan door gericht te schieten het vechtpartij te stoppen. Het resultaat is 12 doden en 50 gewonden, waarbij aan Nederlandse zijde ook een aantal zwaargewonden. Nadat de rust is weergekeerd wordt alsnog een schending aangebracht. Gewonden werden afgevoerd. Stoffelijke overblijfselen, ook van later overleden Chinezen, zijn door de zorg van de werkgroep op de algemene begraafplaats ter aarde besteld. Wapens, stukken ivoer, e.d. werden in beslag genomen.

Uit het proces-verbaal valt geenszins af te leiden dat er sprake is geweest van een "opzettelijk gewoeddudige, nedeloze en willekeurige actie", laat staan van het met een vooropgezet plan ter dood brengen ("moord") van de stakers. Het is onduidelijk en (thans) ook niet te verklaren waarom de situatie uit de hand is gelopen. Er ga daarom uit van een hoogst ongelukkige en buitengewoon trieste samenloop van omstandigheden. Iedere andere conclusie zou speculatie zijn.

Onderzoek naar: het voorval op 20 april 1942

In uw verzoek stelt u dat het dossier over de exacte toedracht van het voorval nooit is vrijgegeven en dat de kwestie niet nader is onderzocht tijdens de parlementaire enquête in 1948. Om met dit laatste te beginnen, uw constatering is juist. De parlementaire enquête was gericht op het regeringsbeleid van de opeenvolgende kabinetten in Londen sedert de Duitse inval. In het bijzonder ging het daarbij onder meer om het militaire beleid, de voortzetting van de oorlog en de deelneming van Nederland daaraan, de relatie met het bezette gebied en de

¹ Een eerdere poging door hoofdagent Dijkstra om - nagenoeg eigenhandig - werkwilligen en niet werkwilligen te scheiden was mislukt doordat de Chinezen identificatie onmogelijk maakten (hierbij hadden zich overigens geen ongeregeligheden voorgedaan).

² Bestaande uit leden van de militaire politie (13), leden van de vreedwelingsdienst (8) en burgerpersoneel van de CPiM (w.o. een paar bewakers).

voorbereiding op de situatie na de bevrijding. Ook is gekeken naar het financiële beleid en het aankoopbeleid. In dat verband is de gang van zaken bij de Curaçaose scheepvaartmaatschappijen, het arbeidsconflict met de CSM en de staking op Curaçao van zeevarenden (waaronder de Chinezen) weliswaar ter sprake geweest maar daarbij ging het niet om het noodlottige voorval van 20 april 1942. De getuige die door de commissie gehoord werd¹ merkte op dat er talrijke moeilijkheden met de Chinezen waren en dat hij bij de oplossing van het conflict betrokken was geweest en contact had gehad met de Chinese consul-generaal. Omdat die naar het oordeel van de voorzitter van de enquêtecommissie geen kwestie betrof die met het beleid van de regering te maken had, is hier door de commissie verder niet op ingegaan.

Datum
10 juni 2013

Het (genummerde) dossier dat op 3 juni 1942 door de Gouverneur aan de Staten over het voorval is gestuurd, is door de Staten vertrouwelijk behandeld en is daarom destijds nooit vrijgegeven. Dit het door u bedoelde dossier kan overigens niet worden afgeleid - buiten het al besproken proces-verbaal - wat de exacte aanleiding is geweest voor het gevecht dat heeft plaatsgevonden.

Uit de stukken (en de door u aangehaalde schrijvers) blijkt dat door de Curaçaose autoriteiten wel degelijk een onderzoek is gedaan naar de gebeurtenissen en er ook verantwoording is afgelegd aan de Staten van Curaçao.

Om te beginnen hebben de Procureur-Generaal (PG), de heer Van der Laan, en de Algemeen Militair Commandant (AMC), baron Van Asberk, als gemachtigden van de Gouverneur (de heer Wouters) de vergadering van de Staten op 21 april 1942 bijgewoond en hebben zij daar de ontwikkelingen geschiedt voorafgaande aan het voorval en (voor zover op dat moment al mogelijk) vragen beantwoord van de leden van de Staten. Daarbij heeft de PG overigens, namens het Bestuur, al te kennen gegeven dat het gebeurde ten zierste werd betreurd².

Na het voorval heeft de Gouverneur een inlichtingencommissie ingesteld, onder leiding van de President van het Hof van Justitie (de heer Suthoff), ten einde alle benodigde stukken en inlichtingen van de scheepvaartmaatschappij te verkrijgen. Dezelfde commissie bereidt de reactie voor op de brief van de Staten van Curaçao van 30 april 1942 aan de Gouverneur. Deze brief, opgesteld naar aanleiding van de plenaire zitting op 21 april, vraagt o.m. om de instelling van een onafhankelijke Landscommissie die een aantal vragen dient te beantwoorden (waaronder de vraag wie verantwoordelijk kan worden gesteld).

Gouverneur Wouters zendt op 3 juni 1942 de door de inlichtingencommissie verzamelde stukken naar de Staten. Daarbij zitten ook verslagen van de door de commissie gehouden besprekingen en verhoren. De commissie heeft ook getracht een delegatie van Chinezen (vergezeld van een tolk en een Nederlandse jurist³) te horen, maar de Chinezen gaven aan die uitnodiging geen gehoor. De Gouverneur geeft te kennen dat hij eigener beweging al een onderzoek had ingesteld en dat de Staten na bestudering van de stukken kunnen bepalen of er nog aanleiding

¹ De heer Van Driel (secretaris van de Centrale van Kapiteins en Gillierien ter Koopvaardij)

² Later zou Gouverneur Wouters de regering in Londen laten weten dat de Chinese Consul-generaal hem op 30 mei 1942 heeft meegedeeld dat de Chinese stakers hem verklaard hadden het gebeurde met de politie te betreffen.

³ Waarschijnlijk op 22 of 23 april.

⁴ Mr. S.W. van der Meer. Die in de stukken als "naalzman" wordt aangevoerd, maar zelf tegenover de inlichtingencommissie verklaart niet beroepsmatig in de kwestie gemiddeld te zijn en die, na een eenmalig en vergeefs bezoek aan het kamp, ook geen nadere stappen richting directie of autoriteiten onderneemt.

bestaat voor een nader onderzoek.

Bij brief van 6 augustus 1942 van de Staten aan Gouverneur Kasteel⁷ laten deze weten zich te kunnen verenigen met het vertrouwelijke rapport van de Commissie van de Staten. Het rapport is gebaseerd op de (geheime) stukken die aan de Staten waren toegezonden. De Staten uiten weliswaar stevige kritiek op diverse zaken (in de aanloop naar het incident) maar zijn niettemin met betrekking tot het gebeuren op 20 april van oordeel dat "allen, die door de noodzakelijke omstandigheden gedwongen waren aan het gevecht (...) deel te nemen, in geen enkel opzicht aansprakelijk kunnen worden gesteld voor de treurige gevolgen en dat de Commissie haar leedwezen betuigt aan hen, die het slachtoffer zijn geworden van het volbrengen van hun plicht;". De Gouverneur wordt gevraagd hoe het Bestuur thans de positie van de Chinezen beschouwt en of, en zo ja, dan welke, maatregelen jegens hen zijn getroffen.

Datum
10 juli 2013

Op 9 november 1942 komt er een reactie van de Gouverneur op het Statenrapport. De Gouverneur deelt mee dat de Chinezen nog steeds in het kamp zijn ondergebracht en welke regels daarbij gelden. Verder deelt hij mee dat van vermoedens bij medewerkers van de CPIM over te verwachten verzet, geen melding was gemaakt bij de AMC of de PG. Ook sluit hij zich van harte aan bij het door de Commissie uitgedrukte leedwezen.

Voor zover ik heb kunnen laten nagaan op Curaçao hebben de Staten in het antwoord van de Gouverneur geen aanleiding gevonden voor een nader onderzoek en is de kwestie daarmee gesloten.

Ontbrekende stukken en de rol van het Nationaal Archief

Na het overleg hebt u nog een tweetal documenten ingediend, waarvan één van de hand van de heer Makdoembaks. Hierin somt hij soorten documenten op die naar zijn oordeel voor handen zouden moeten zijn. Navraag bij het Nationaal Archief (NA) heeft uitgewezen dat informatie over inwoners van Curaçao (na 1865) – waaronder mogelijk ook medische gegevens - te vinden is in het Centraal Historisch Archief in Willemstad (zoals de bestuursarchieven en de burgerlijke stand). Voor het overige stelt het NA al zijn archieven ter beschikking voor onderzoek, bijvoorbeeld het archief van de Parlementaire enquêtecommissie Regeringsbeleid 1940-1945. Dat archief berust bij het NA, is volledig openbaar en aldaar (kosteloos) te raadplegen. De overheid (lees: het NA) verstrekt alleen inlichtingen over de archieven die bij het NA berusten. Als uw cliënte van mening is dat er toch nog documenten zouden moeten zijn, dan zal zij hier zelf (historisch) onderzoek naar moeten doen of door derden laten doen. Het NA verricht dergelijk onderzoek niet en zal ook geen uitsluitel kunnen geven of er nog documenten m.b.t. de staking aanwezig zijn.

Meer archieven dan die welke door uw cliënte zijn genoemd kunnen worden gezocht in <http://www.gabotna.nl/collectie/archief>.

Voor de goede orde wijs ik erop dat de in deze reactie genoemde documenten met betrekking tot het onderzoek van de Staten bij het NA kunnen worden ingezien.

⁷ Gouverneur Wouters trad af op 15 juli 1942.

Conclusie

Gelet op het voorgaande zie ik geen aanleiding nu nog een onderzoek naar de uiteindelijke toedracht te ondernemen. Daarbij teken ik ook aan dat nu de meest direct betrokkenen en eventuele directe ooggetuigen mensofkeerwijs gesproken niet meer in leven zijn of - indien dat wel het geval is - waarschijnlijk een niet zodanig betrouwbare weergave van de feiten meer kunnen geven, dat van een redelijke toepassing van hoor en wederhoor kan worden gesproken. De conclusies die uw cliënte verbindt aan de door haar aangedragen "getuigenverklaringen" (te weten een vooropgezet plan of voorkennis) deel ik niet omdat er meer voor de hand liggende verklaringen zijn aan te wijzen. Zo kan het feit dat er medisch personeel bij de ingang van het ziekenhuis stond eenvoudig verklaard worden, bijvoorbeeld doordat er direct na het incident al contact was geweest met het ziekenhuis dat er gewonden in aantocht waren. Ik zie ook geen reële mogelijkheden om nabestaanden te achterhalen of onderzoek te doen naar de overlevenden en wat er met hen na het verblijf op Curaçao is gebeurd (zo ik daartoe al gehouden zou zijn).

Datum
10 april 2013

Erkenning als oorlogsslachtoffer

Tot slot het verzoek van de zijde van de Stichting Herstellen Oorlogsslachtoffers Curaçao om de Chinese slachtoffers te erkennen als oorlogsslachtoffer. Hoewel dit primair onder de portefeuille van mijn ambtgenoot van VWS valt, komt het mij voor dat de huidige wetgeving daarvoor geen ruimte biedt. De slachtoffers zijn niet gevallen bij krijgsvieringen in een gewapend conflict van welke aard dan ook, of omgekomen in verband met handelingen door of namens een vijandelijke bezettende macht (zie onder meer artikel 2, eerste lid, onder a en b, van de Wet Uitkeringen Burger Oorlogsslachtoffers).

Mit de door u overgelegde verklaring van de Curaçaose overheid maak ik op dat er van die kant sprake is van erkenning door de minister van OVC&S van Curaçao van de noodlottige gebeurtenis en de belangrijke rol die de Chinese arbeiders hebben vervuld bij de raffinaderij aldaar. Echter ik lees daarin, nog los van de door hem gekozen bewoordingen, geen erkenning als oorlogsslachtoffer.

Ik kan mij voorstellen dat de Stichting een ander besluit meer op prijs had gesteld. Ik kan slechts herhalen wat ook destijds van de zijde van het bestuur reeds is uitgesproken en wel dat deze afschuwelijke gebeurtenis ten zeerste te betreuren is.

Hoogachtend,

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

dr. R. H. A. Plasterk